

működő fegyver, hanem öntöltő; hasonló működésű az előbbihez, ám a tűzkiváltás az el-sütőbillentyű ismételt elhúzásával történik. A modern pisztolyok megnevezésében, leírásában is eltér véleményünk a szerzőtől (pl. a minta, a rendszeresítés évének megnevezésében: a „08 Pistole Parabellumot” szabvány szerint „1908 M Parabellum pisztolynak” neveznék, vagy a Walther tervezte 1938 M

pisztolyt nem H.P.-típusúnak, hanem P—38 (Walther) pisztolynak. A H.P. jelentése Heeres-Pistole, azaz hadseregi pisztoly.

A magyarországi múzeumok munkatársainak, a fegyvergyűjtőknek és fegyverbarátoknak melegen ajánlom e könyvet, mely a pisztolyok tudományos meghatározásához alapvető szakmunka lehet.

Lugosi József

AUGUST ERNST

GESCHICHTE DES BURGENLANDES

(Verlag für Geschichte und Politik, Wien, 1987. 352 o.)

Az egykori három nyugat-magyarországi vármegye nyugati sávjából az első világháborút lezáró békeszerződésekkel az új Osztrák Köz-társaság szövetségi tartományává formált terület múltját és jelenét kívánta bemutatni a hazánkban is jól ismert szerző. Bevezetőben azonnal felvázolja, milyen nehézségekkel jár egy korábban nem létezett közigazgatási egység múltjának bemutatása.

Két rövid fejezetben ábrázolja a szerző e tájegységnek az őskorban és a római uralom idején való lakottságát a feltárt régészeti leletek alapján. A térség valódi történetének kezdetét egyébként Pannonia Provincia megszerzésétől datálja.

A hat alfejezetre osztott középkori részben Pannonia hun uralom alá kerülésével indít és a Magyar Királyság bukásával zárja összefoglalóját August Ernst. A népvándorlás korából a késői avarok jelenlétét, majd a Frank Birodalommal szembeni elbukásukat emeli ki. Nagy hangsúllyal szól arról, hogy Felső-Pannonia Őrgrófságként e terület nagy része frank uralom alá tartozott, míg a magyar honfoglalás után ki nem szorult onnan a frank és bajor telepítés. A magyar államalapítás korából a folytonos trónviszályokat, a határterület feletti ellenőrzés lazulását és a szomszéd hatalmakkal való háborúskodásokat emeli ki. Szól még a lakatlan területek benépesítésére való törekvésekről, így a besenyők, székelyek és más határőrzők mellett német telepek bevándorlásának lehetővé tételéről. Eközben azt hangsúlyozza, hogy a gyepeülv alapján a magyar etnikum által lakott terület sohasem terjedt a Lajtáig. Ezt követően hosszsan részletezi a szerző az e területet érintő háborúkat, majd áttér a térség uradalmainak kialakulására és bemutatja Németújvár, Monyorókerék, Kőpcseny, Fraknó, Kismarton urainak gyarapodását. A továbbiakban felidéri az egyházi uradalmak kifejlődését is Szentkereszt, Borsmonostor, Szentgotthárd és mások példáján.

A negyedik fejezet „Újkor” címmel a térség Habsburg-uralom alatti fejlődését mutatja be a XIII. század végéig visszanyúló terület-igény kinyilvánításától és I. Albert rövid magyar királyságától kezdve, egyes határ menti birtoktek elragadásán és a tartós Habsburg-uralom megteremtésén át, egészen a Habsburgok első világháború utáni végleges trónvesztéséig. Külön alfejezet foglalkozik — két ellentétes folyamatot egybemosva — „a török inváziókkal és a magyar nemzeti lázadásokkal”. További torzítással a szerző csupán egyoldalúan szól arról, hogy „a burgenlandi—nyugat-magyarországi határtérség az oszmán hadsereg felvonulási és hadműveleti területe lett” (119. o.), holott ugyanez volt a helyzet a Habsburg-hadvezetés szempontjából is.

Külön alfejezetben foglalkozik August Ernst a térség arisztokrata földbirtokosaival: a Batthyány-, Erdődy-, Nádasdy- és Esterházy-családdal, pontosabban ezeknek a Habsburg-uralommal való összefonódásával. Ehhez csatlakozóan szól a reformáció és ellenreformáció e térségbeli hatásáról. Egy újabb alfejezetben nagy ugrással az 1809-es rövid francia megszállást eleveníti fel, az utolsó alfejezetben pedig néhány oldalon elintézi az e térséggel kapcsolatosan is „nemzeti korszaknak” nevezett teljes XIX. századi történetet anélkül, hogy a magyar köztörténeten túl konkrétumokat is meg tudnánk.

Az ötödik fejezet „Burgenland — politikai egység” címmel a győztes nagyhatalmak akaratából az első világháborút követően létrehozott, Magyarországtól elcsatolt, osztrák tartományáá tett területen élt németek részéről korábban megnyilatkozott csatlakozási hangokkal indítva, az ezirányú háború utáni törekvéseket részletezi, és úgy állítja be, mintha tömegnyomásnak engedve kényszerült volna a magyar polgári demokrata kormány törvényt hozni a német önrendezési jog tárgyában és a tanácskormány ugyancsak erre tekintettel szorult volna rá „a német autonómia” biztosítására. Ezt követően a szer-

zó tárgyilagosan bemutatja, hogy egy szláv korridor ötlete vezette el a győztes hatalmakat a nyugat-magyarországi vármegyék nyugati sávjának Német-Ausztriához csatolása gondolatához és ezirányú döntéséhez. A továbbiakban ismerteti a terület erőszakos osztrák birtokbavételével szembeni magyar ellenállást, a „Lajta-bánság” létrehozására tett kérésébe esett kísérletet, a diplomácia mozgásba lendülését, a Sopron környéki népszavazást. Utóbbi eredményét magyar részről manipulálnak minősíti és „Sopron elvesztéséről” (197. o.) szól. A következő alfejezetben azután az új határvonal kijelölését és a volt magyar területeken való osztrák berendezkedést részletezi. A kortárs történelemnek két további alfejezet jut, egyik az Anschlusst követő éveket, a másik a második világháború utáni újjászerveződést mutatja be.

A következő három nagyobb egységben a szerző a terület lakosságának összetételével, gazdasági fejlődésével és művelődési életével foglalkozik.

A kötethez válogatott irodalomjegyzék, időrendi áttekintő táblázat, személy- és helységnevmutató tartozik. Utóbbiakkal szemben erős fenntartásai lehetnek a magyar olvasónak.

Az irodalomjegyzékből hiányoznak a magyar vármegye- és várostörténetek, talán éppen ezért olyan egyoldalú és számunkra idegen a korai fejlődéstörténet bemutatása. De hiányoznak egyrészt Soós Katalinnak a térség legújabbkori eseménytörténetére vonatkozó alapvető művei, másrészt a Deák Ernő által Bécsben 1979-ben Die Volksgruppen in Österreich című kötetben kiadott vonatkozó, ugyancsak alap kutatásokra építő tanulmányok.

Bizonyára a felhasznált irodalom korlátozottságára, egyes mai magyar kutatási eredmények negligálására vezethető vissza, hogy számos meghatározás, állítás a recenzius számára elfogadhatatlan. Így a 125. oldalon Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király jelzője „Woiwode von Siebenbürgen”, azaz „erdélyi vajda”. Az úgynevezett Wesselényi-féle összeesküvés mozgatórugóinak elemzését a szerző azzal mellőzi a 127. oldalon, hogy „leginkább személyes érdekek” vezették őket. Ugyanígy sommásan azt állítja a 128. oldalon a Rákóczi-szabadságharcról, hogy az „a németek elleni régi gyűlöletből” fakadt és „Franciaország által szított” volt. Azt már csak mellékesen jegyezzük meg, hogy a nagy fejedelem nevét következetesen y-nal szerepelteti ez a mű. Az 1848/49-es magyar szabadságharcot a 177. oldalon hasonló leegyszerűsítéssel a szerző annak tulajdonítja, hogy „a kálvinista kisenemességből származó Kossuth Lajos ügyvéd túltette magát az alaptörvényen

és az összmonarchia életfontosságú érdekein”, miközben „absztrakt forradalmi szabadság-eszméknek” nyerte meg a magyarságot.

Az időrendi táblázatban tág teret kapnak a feudálizmuskori birtokelidegenítések a Magyar Királyság nyugati területeiből a Német-római Birodalom uralkodóinak, illetve arisztokratáinak. Ugyanakkor az időzölbe tett visszatagolást 1647-hez kötve egyetlen mondatral, mint e folyamat „befejezését” intézi el a szerző.

A személynévmutatóban minden magyar keresztnéve csak németül szerepel, míg más népbeliek esetében az eredeti betűalakban.

Legfeltűnőbb viszont a helynevek használata. A mai várvidékbeli helységneveknek csak a német megfelelője szerepel mind a szövegben, mind a névmutatóban. Ezzel a magyar olvasónak nagy nehézséget okoz. Ugyanakkor a mai magyarországi helyneveknél első alkalommal zárójelben szerepel a magyar név és utána leginkább már csak a német megfelelő, míg a névmutatóban a német elnevezés utal a magyarra, és ott adja meg a vonatkozó helyeket, ahol viszont következetesen németül szerepel az adott hely neve! A történelmi Magyarországtól más államhoz került területeken levő helységek esetében a szövegben leggyakrabban újra csak a német név szerepel, ehhez minden rendszer nélkül esetleg zárójelben vagy az egykori magyar, vagy a mai hivatalos, vagy mindkét további megnevezés csatlakozik, míg a mutatóban mindhárom, mégpedig a német és magyar névvel utalással a mai hivatalosra, és ott vannak a vonatkozó hivatkozások, amelyekben a legritkábban szerepel ez a névalak.

Az viszont a tájékozatlan olvasónak sokszor még így sem világos, ma melyik államban is van egy adott helység. Például a szövegben a 92. és 93. oldalon Theben név áll, minden utalás nélkül, a mutatóban ennél a névnel az utalás: Devín, majd ennél együtt a magyar Dévény és a német Theben névalak is, míg a magyar Dévény mint mutatózó hiányzik. Még az is előfordul, hogy mind a szöveg 72. oldalán, mind a névmutatóból csak azt tudja meg az olvasó, hogy a mai csehszlovákiai Rusovce német neve Karberg, de hogy ez a magyar történelem Oroszvára, ez nem derül ki. Sőt, olyan eset is van, mint a 287. oldalon szereplő Csakathurn névalakkal kapcsolatban, hogy az olvasó a mutatóból sem tudja meg, hogy ez a magyar történelemből jól ismert Csáktornya, a mai jugoszláviai Cakovec.

Fenntartásaink mellett is üdvözljük a mai ausztriai Várvidék történelmének első összefoglalását. Ebből nyilvánvalóvá válnak a kutatási eredmények és a további kutatási feladatok, valamint a két ország történészeinek vitájára alapot adó eltérő megközelítések.

Zachar József